

CLASS

Folkeskolelæreres arbejdsmiljø under anden bølge
af COVID-19-pandemien i Danmark

Kirsten Nabe-Nielsen

Nina Vibe Fuglsang

Inge Larsen

Charlotte Juul Nilsson

Januar 2021

Kirsten Nabe-Nielsen, Nina Vibe Fuglsang, Inge Larsen, Charlotte Juul Nilsson:
CLASS – Folkeskolelæreres arbejdsmiljø under anden bølge af COVID-19-pandemien i Danmark, Københavns Universitet, København 2021

ISBN-nummer: 978-87-970492-7-3

Indhold

Forord

Denne rapport formidler resultater fra tredje runde af projektet *CLASS – et forskningsprojekt om COVID-19's betydning for Læreres Arbejds miljø, Sammenhold og Smitteoplevelse*. Forskningsprojektet er blevet til i et samarbejde mellem Københavns Universitet (KU) og Danmarks Lærerforening (DLF).

Ligesom for fx hospitalspersonale, så har det samfundsmæssige respons på COVID-19-pandemien også haft betydning for folkeskolelæreres arbejdsopgaver og vilkårene for udførelsen af kerneopgaven. Motivationen for at igangsætte projektet var manglen på forskning i pandemiens betydning for arbejdsmiljøet blandt folkeskolelærere.

Folkeskolelærere er centrale aktører under en pandemi, fordi folkeskolerne spiller en vigtig rolle for begrænsningen af smittespredning, og fordi åbne folkeskoler er en forudsætning for at mange forældre med yngre skolebørn kan udføre deres arbejde på arbejdspladsen eller hjemmefra. Derfor er der behov for viden om betydningen af pandemier for arbejdsmiljøet på folkeskolerne og om bæredygtige indsatser rettet mod begrænsning af smittespredning. Sådanne indsatser skal realistisk set

kunne indgå som en del af en ny, normal hverdag og fungere sideløbende med kerneopgaverne. Vores resultater er ikke kun vigtige for ledere og medarbejdere inden for folkeskoleområdet samt forældre til børn i skolealderen, men også for det øvrige samfund, som er afhængigt af at skolerne kan holdes åbne uden at bidrage til smittespredningen.

Data fra de to første runder af CLASS blev indsamlet i henholdsvis maj og juni 2020 og er blevet afrapporteret^{1,2}. På baggrund af resultaterne har DLF udgivet en pjece med anbefalinger til deres medlemmer³. Data til den tredje runde blev indsamlet d. 25. november-9. december 2020. Spørgeskemaerne til CLASS er blevet udarbejdet af lektor Kirsten Nabe-Nielsen (KU), lektor Charlotte Juul Nilsson (KU), arbejdsmiljøkonsulent Inge Larsen (DLF) og analysekonsulent Nina Vibe Fuglsang (DLF).

I nærværende rapport præsenterer vi vores datamateriale i deskriptiv form med den hensigt, at viden herfra hurtigst muligt kan indgå i arbejdsmiljøarbejdet inden for folkeskoleområdet under COVID-19.

Rapportens formål

Der er meget sparsomme beskrivelser i litteraturen af de pandemi-relaterede konsekvenser for folkeskolelæreres arbejdsmiljø og trivsel. En sådan viden er imidlertid vigtig på grund af lærernes aktuelle samfundsmæssige opgaver i relation til undervisning og samtidig begrænsning af smittespredning.

Nødvendigheden af viden på området er yderligere forstærket af et muligt fremtids-scenario, hvor begrænsning af smittespredning måske bliver en del af en ny hverdag i folkeskolen.

Formålet med denne rapport er at undersøge arbejdsmiljøet blandt folkeskolelærere 9 måneder efter SARS-Cov-2 kom til Danmark, dvs. under den såkaldte *anden bølge*.

Vi beskriver risikohåndteringen i forbindelse med COVID-19, det mentale helbred og de emotionelle reaktioner på pandemien, det psykiske arbejdsmiljø, tilfredshed med undervisningen og elevernes læring, og sociale relationer i og uden for arbejdet.

Baggrund

På verdensplan har midlertidig lukning af skoler været et udbredt tiltag for at begrænse spredning af SARS-CoV-2⁴. Hjemsendelsen af folkeskolens ældste klasser (5.-10. klasse) i 69 danske kommuner primo/medio december 2020 er et illustrativt eksempel på den betydning skolerne tillægges i pandemikontrollen. Under COVID-19-pandemien har situationen vekslet mellem nedlukning af hele skoleområdet, fysisk undervisning på skolerne for de yngste årgange kombineret med fjernundervisning for de ældste årgange, og fysisk undervisning for alle årgange med hjemsendelse af klasser eller årgange i forbindelse med lokale smitteudbrud. Forskning i arbejdsmiljø i folkeskolen under COVID-19 skal derfor både kunne afdække de forhold, der relaterer sig til at være på arbejde "ude i fronten" under en pandemi, og de forhold, der relaterer sig til at skulle undervise hjemsendte årgange.

Arbejdet i fronten er forbundet med emotionelle reaktioner såsom frygt for at blive smittet, bringe smitte hjem, eller smitte borgere (her: elever). Smittefrygt er blevet belyst tidligere i pandemien både blandt lærere og andre frontlinjemedarbejdere⁵⁻⁷. Smittefrygt i det omgivende samfund kan også medføre social stigmatisering af frontlinjemedarbejdere, fordi de anses som potentielle smittebærere^{1,6,8-12}. Kinesiske studier har desuden vist høje niveauer af stress- og angstsymptomer blandt lærere, uden dog at kunne afgøre om symptomerne var en konsekvens af pandemien^{13,14}.

Læreres arbejdsmiljø, herunder relationen til elever og kolleger, kan være påvirket af de tiltag, som implementeres med henblik på begrænsning af smittespredning. Manglende pauser, eller pauser, som afholdes alene uden kontakt til kolleger, kan medføre en oplevelse af at være ensom, og begrænser muligheden

for emotionel og praktisk støtte. Desuden ligger der en opgave i at hjælpe de sårbare elever, som har manglet støtte, fx under forårets nedlukning. Samtidig kræver det ekstra ressourcer at få elever til at efterleve retningslinjerne for begrænsning af smittespredning.

I maj og juni 2020 var hovedparten af folkeskolelærerne trygge ved kollegernes handlinger i forhold til at begrænse smittespredning¹. Der kan dog være forskellige grader af opmærksomhed mod begrænsning af smittespredning. Medarbejdere, der selv tilhører en risikogrube¹⁵, kan opleve det som belastning, hvis kolleger (eller elever) slækker på hygiejne og afstand. Brug af visir er et eksempel på en strategi, som nogle lærere anvender for at beskytte sig selv. Det er derfor relevant at afdække, hvordan det påvirker undervisningen og relationen til eleverne. Der er argumenteret for, at *mundbind* vanskeliggør kommunikation, fører til falsk tryghed og måske afstedkommer en negativ reaktion blandt børn^{16,17}, og amerikanske lærere er mindre villige til at anvende mundbind som forebyggende foranstaltning under en influenza-epidemi sammenlignet med fx håndvask og afspritning af hænder og overflader¹⁸.

For lærere, der underviser hjemsendte klasser, kan arbejdet opleves grænseløst, og det kan være svært at holde kontakten til kolleger. Problemer med at omlægge til digital undervisning, hjemsendte børn i husstanden, eller forældrenes høje forventninger til fjernundervisningen, kan udgøre skærpene omstændigheder^{1,19-21}. En dansk undersøgelse beskriver desuden de udfordringer fjernundervisning af børn i modtagerklasser medfører²².

Indflydelse, at føle sig hørt, forudsigelighed og et højt informationsniveau er nogle af de faktorer, som kan være vigtige for frontlinjemedarbejdere i og uden for folkeskolen^{17,23-25}.

Materiale og metoder

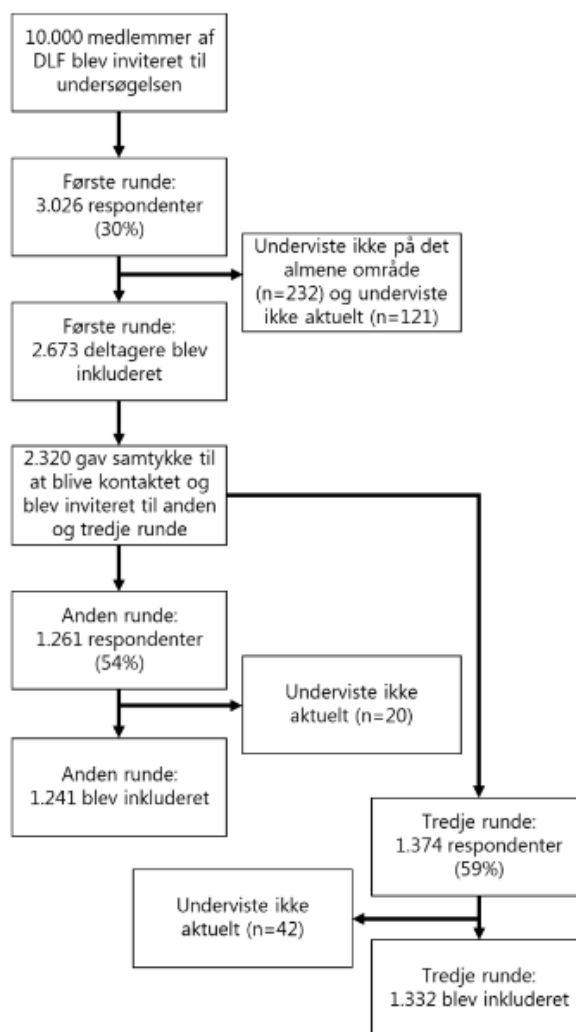
Studiepopulation og dataindsamling

Deltagere til CLASS blev rekrutteret via DLF's medlemsregister. I de to første runder af undersøgelsen udsendte vi en påmindelse ca. en uge efter den første udsendelse af spørgeskemaet. I den tredje runde, som afrapporteres her, sendte vi en rykker efter én uge og endnu en rykker efter yderligere 4 dage.

Det første spørgeskema blev udsendt til 10.000 tilfældigt udvalgte medlemmer inden for målgruppen (medlemmer der var ansat som lærer i folkeskolen). Dataindsamlingen foregik d. 6.-17. maj 2020. I alt 3.026 personer svarede på spørgeskemaet (30%). Blandt disse opfyldte 2.673 inklusionskriterierne, og 232 blev ekskluderet, da de ikke underviste på det almene område, og 121 blev ekskluderet, da de ikke aktuelt underviste. I alt 2.320 gav samtykke til, at vi måtte kontakte dem igen. Vi gennemførte anden runde d. 16.-26. juni 2020 og modtog svar fra 1.261 personer (54%). Blandt disse opfyldte 1.241 inklusionskriterierne. I alt blev 20 personer ekskluderet, da de ikke aktuelt underviste.

Tredje runde blev gennemført i perioden 25. november til 9. december 2020. Her svarede 1.374 personer på vores spørgeskema (59%), og 42 personer blev ekskluderet, da de ikke aktuelt underviste. I alt 1.332 personer indgår i datasættet. Spørgsmålene om frygt for at blive smitte eller viderebringe smitte blev kun stillet til de 1.318 deltagere, som angav at være fysisk til stede på skolen i forbindelse med undervisning, forberedelse, møder og/eller andre aktiviteter.

Figur 1 viser et flowdiagram over dataindsamlingen.

Figur 1: Flowdiagram over dataindsamlingen. Denne rapport er baseret på de 1.332 deltagere, der deltog i tredje runde. DLF=Danmarks Lærerforening.

Tabel 1 viser en profil af deltagerne i tredje runde af CLASS. Tabellen viser desuden fordelingen af køn, alder, region og stillingstype blandt DLF's medlemmer. Som det fremgår, er den yngste aldersgruppe underrepræsenteret i CLASS, mens vores studiepopulation er tilnærmelsesvis repræsentativ hvad angår de øvrige variable.